

STADSARCHEOLOOG VERTELT

Pottenbakker 14e eeuw levert stukje van geschiedenis Breda

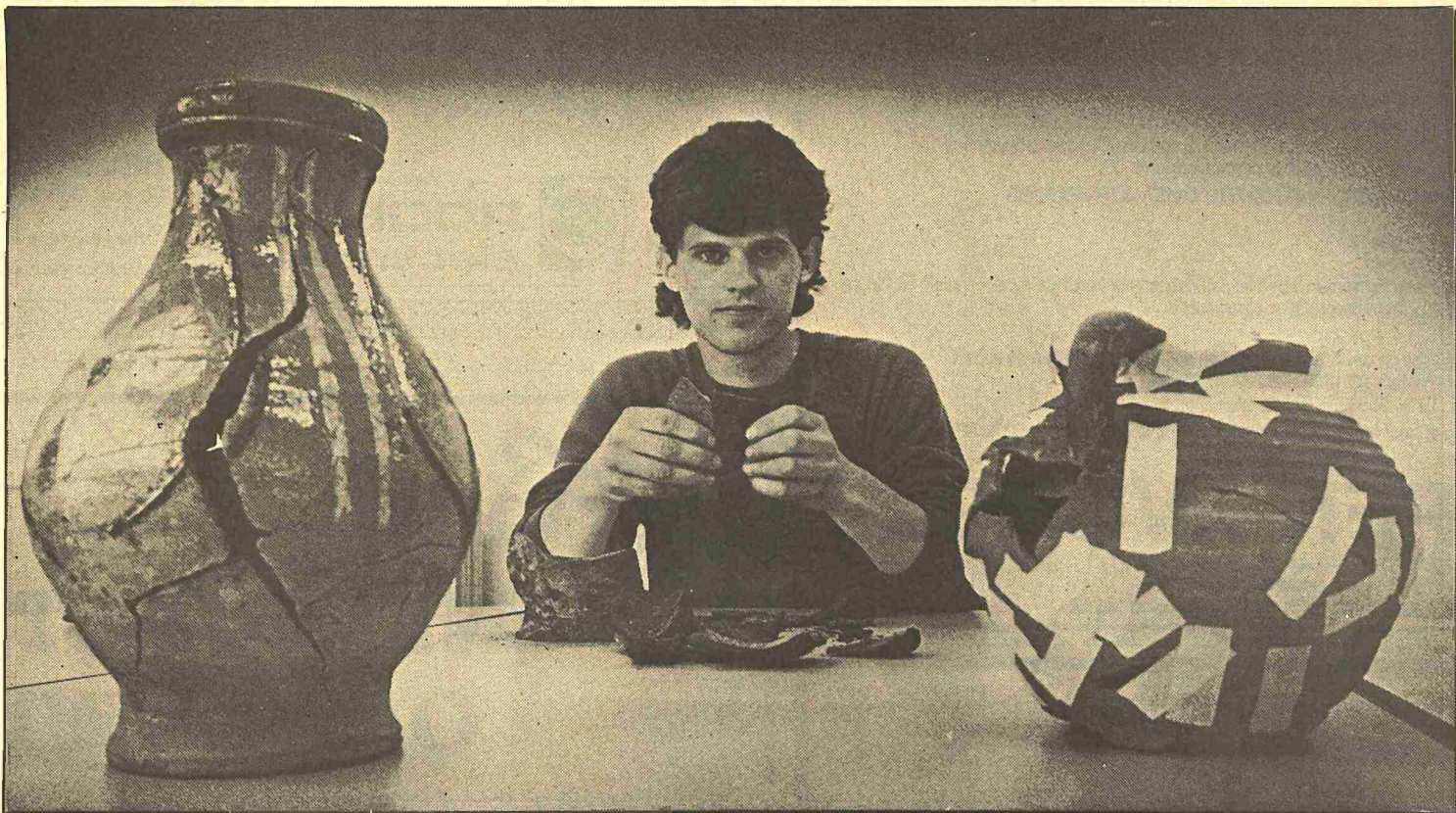
Van een onzer verslaggeefsters

BREDA - „Kijk dit zijn misbaksels, potten die tijdens het bakproces zijn opengeklapt. Dit aardewerk is voor ons erg belangrijk want ze geven aan dat Breda daadwerkelijk een productiecentrum heeft gekend. Immers, mislukt werk werd weggegooid, dus dat vonden we als eerste terug.

Omstreeks 1300 heeft er in de buurt van het voormalig ABN-kantoor in de Tolbrugstraat een pottenbakker geleefd. Met de opgravingen die we in de achtertuin van het kantoor hebben gedaan, boeken we al enkele goede resultaten. Zo staat vast dat de rivier de Mark tot in de dertiende eeuw ongeveer 100 meter meer oostwaarts heeft gelopen. De bewoonbare oever lag ter hoogte van de Nieuwstraat en de Visserstraat.

Zeker is dat destijds het gebied rond de Tolburgstraat niet tot de bebouwde kom behoorde. Naast het gegeven dat een pottenbakker tot de laagste regionen van de bevolking behoorde wat hem dus niet in een rijke woonbuurt plaatste, moest deze man ook buiten de stad blijven. Want voor het uitoefenen van zijn ambacht had de pottenbakker een oven nodig en die leverde brandgevaar op. Het vuur moest zo ver mogelijk van de houten en lemen huizen vandaan gehouden worden.

Trouwens die oven is nooit teruggevonden. Toch weten we door de aanwezigheid van de misbaksels, die werden immers op de vuilnisbelt achter het huis gegooid, dat er daadwerkelijk een productiecentrum geweest is. Waarschijnlijk kwam de pottenbakker uit Vlaanderen. Zijn luxe-aardewerk, het hoogversierde materiaal, vinden we bij uitstek terug in onze gewesten. Die versierde potten werden slecht in Vlaamse grote steden zoals Brugge, Gent, Kortrijk, Mechelen en Antwerpen vervaardigd. Zeker zijn we er nog niet



• Een van de medewerkers, de heer De Kievith, met enkele vondsten.

- FOTO DE STEM / BEN STEFFEN

van, maar het zit er dik in dat de connectie tussen het Bredase aardewerk en dat van Vlaanderen tot dezelfde soort behoren.

Een tweede aanwijzing is de emigratiestroom van Vlamingen naar Noord West-Brabant die er in de tweede helft van de dertiende eeuw is geweest. Vlaanderen was destijds erg belangrijk, Brabant behoorde tot de wat minder ontwikkelde gebieden. De Vlamingen hebben hier ontgonnen. Dus ik heb het vermoeden dat die pottenbakker destijds met de stroom is mee getrokken om een nieuw afzetgebied te vinden.

Breda heeft hij waarschijnlijk gekozen omdat die stad wel haast zeker het centrum moet zijn geweest van Noord West-Brabant. Belangrijk

voor ons is om te weten wat het verspreidingsgebied van de pottenbakker is geweest. Daar kun je namelijk uit aflezen wat de reikwijdte van de Bredase markt destijds was. Dat moet dan in kaart gebracht worden. Zo willen we in Bergen op Zoom en Den Bosch gaan zoeken naar gelijksoortig aardewerk. Op het moment zijn we echter lang nog niet zover. Tijd, geld en mensen ontbreken te allen tijden.

Modellen

In eerste instantie moet er gekeken worden welke modellen er allemaal bij het gevonden materiaal zitten, daar komt een overzicht van. Als dat er is, kunnen we uitzoeken wanneer de pottenbakker pre-

cies geleefd heeft. Nu weten we alleen dat hij rond 1300 geleefd moet hebben maar een exactere datum kunnen we door nader onderzoek verkrijgen. Trouwens het is wel zeker dat deze ambachtsman op een gegeven moment met zijn werk in de Tolburgstraat gestopt is. Ik denk dat het een 'must' is geweest. Breda heeft meerdere wallen gekend. De eerste was een halfcirkelvormige aarde wal die tot aan de Mark reikte.

In die tijd kwam de pottenbakker naar Breda en bouwde hij zijn werkplaats buiten de stadskern. Toen echter jaren later de aarde wal vervangen werd door stenen muur die de stad helemaal omringde viel hij binnen de bebouwde kom. De pottenbakker is dus of naar elders vertrokken of hij heeft

de brui aan zijn ambacht gegeven. Wat hij gedaan heeft weten we niet, in ieder geval moest hij zijn werkplaats opgeven.

Is het overzicht van de materialen klaar, dan volgt er een technologisch onderzoek door de universiteit in Leiden. Daar wordt bekeken hoe de potten gemaakt zijn. Het is namelijk mogelijk om aan de hand van vingerafdrukken te kijken hoeveel mensen er aan zo'n pot hebben gewerkt. Als je dat weet kun je ook gaan kijken hoe de hele organisatie van de werkplaats er uit heeft gezien. Een volgend punt is te kijken hoeveel materiaal de pottenbakker in Breda kwijt geraakt is. Bij andere opgravingen moeten we attent zijn op eventuele overblijfselen, potten of scherven, uit die tijd

Nog nooit zoveel gevonden

IN OKTOBER van het vorig jaar startte stadsarcheoloog Guido van de Eynde samen met vrijwilligers en de Archeologische Vereniging Breda opgravingen in de achtertuin van het voormalig ABN-kantoor aan de Tolburgstraat. Op deze plek heeft omstreeks 1300 een pottenbakker geleefd.

In het verleden werd er in Breda nog nooit zo'n grote hoeveelheid pottenbakkersmateriaal gevonden. Van de Eynde noemt de vondst dan ook uniek voor deze stad. Wetenschappelijk is het materiaal belangrijk voor Nederland en België. De Zuiderbuur heeft een aandeel omdat de pottenbakker naar alle waarschijnlijkheid uit Vlaanderen afkomstig is.

Het onderzoek heeft geduurd tot 1 april van dit jaar. De gravers hebben in de winter moeten 'wroeten' omdat de sloop van het pand in april plaats zou hebben. Nu is die sloop echter nog steeds niet rond. Ondanks de barre weersomstandigheden is er een enorme hoeveelheid aan pottenbakkersmateriaal boven water gekomen. Een kleine selectie hiervan is op het moment tentoongesteld in het Stedelijk Informatiecentrum.

Ambacht

De 'Tolbrugse' ambachtsman werkte met een pottenbakkerswiel. De regelmatige vorm van het aardewerk en de draaicirkels op de potten wijzen hier op. Een klein deel van het materiaal behoort tot het zogenaamde hoogversierde aardewerk. In de middeleeuwen was het bezit van dit aardewerk een luxe. De afzet van de hoogversierde potten vond de ambachtsman dan ook waarschijnlijk bij de kasteelbewoners en de gegoede burgerij. Voor het gewone volk was deze luxe veel te duur.

Het hoogversierde aardewerk vormde een klein deel van de totale produktie die voor de rest bestond uit gewone dagelijkse gebruiksvoorwerpen zoals kruiken en braadpannen. In de middeleeuwen kenden de mensen slechts een beperkt aantal vormen. De braadpan, de water- en de drinkkruik en de zogenaamde tuitpotten waren de gebruiksvoorwerpen. Over de functie van de tuitpot tasten de archeologen nog in het ongewisse.

De gevonden potten, pannen en kruiken kennen een verschil in kleur. De rode objecten zijn in een open oven gebakken. Op deze manier oxyderen de ijzerdeeltjes in het klei waardoor het voorwerp een rode kleur krijgt. De andere kleur is grijs, dit komt omdat het klei in een gesloten oven is klaargemaakt.

Het pottenbakkersmateriaal draagt een hele geschiedenis met zich mee. Guido van de Eynde wil die graag onderzoeken. Een aantal gegevens zijn er al boven water. De stadsarcheoloog doet zijn verhaal over een pottenbakker die ooit in het Bredase vertoefde.

tussen het materiaal liggen.

Dolgraag

Dolgraag zou ik al deze onderzoeken uitvoeren. Jammer genoeg heb ik daar voorlopig nog niet aan te denken want opgravingen zelf hebben de prioriteit. Logisch ook omdat die tijdgebonden zijn. Meestal moeten we tussen sloop en nieuwbouw door snel onze archeologische opgravingen doen. Vaak heb je dan voor andere dingen geen tijd meer. Je vindt materialen maar moet ze direct weer opslaan omdat er geen tijd is om de onderzoeken te verrichten. In feite kun je het werk nooit af-

maken en dat frustreert nog wel eens.

Ik ben de enige stadsarcheoloog hier. Het overgrote deel van het werk verricht ik samen met vrijwilligers. Zonder hen zou ik het al helemaal niet kunnen runnen. Punt is gewoon dat er betaalde professionele krachten en geld bij moeten komen, wil je tot afrondingen komen. Jammer genoeg zijn er geen centen.

Zonde is dat, archeologie is immers heus niet alleen het zoeken naar potjes. Door middel van studie kan er een heleboel informatie verkregen worden. De ontwikkeling van de stad is de hoofdzaak, in dit geval Breda dus."